

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 313/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen energijuomien myynnin kieltämisestä alle 15-vuotiaille

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Merja Mäkisalo-Ropposen /sd ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 313/2021 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta energijuomien myynti tullaan kieltämään alle 15-vuotiaille suomalaisten enemmistön mielipiteen mukaisesti, ja näin voidaan suojella lapsia ja nuoria juomien haitallisilta terveysvaikutuksilta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Energijuomilla tarkoitetaan kofeiinipitoisia virvoitusjuomia, joita markkinoidaan erityisesti suorituskyvyn ja kestävyuden parantamiseen. Juomat sisältävät myös muita piristäviä yhdisteitä, kuten guaranaa, tauriinia tai glukuronolaktonia. Markkinoilla olevat energijuomat ovat koostumukseltaan samankaltaisia ja niiden keskeisten ainesosien vaikutukset tunnetaan varsin hyvin.

Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen EFSA on antanut tieteelliset lausunnot energijuomien piristävien ainesosien turvallisuudesta. EFSA:n riskinarviointien mukaan energijuomat ovat kohtuullisesti käytettynä turvallisia, sillä niiden kofeiinipitoisuus ei ole niin korkea, että siitä olisi haittaa terveelle aikuiselle. EFSA julkaisi keväällä 2015 raportin kofeiinin turvallisista käyttömääristä eri väestöryhmissä. Raportissa todettiin, että käytettävissä ei ollut riittävästi tietoa kofeiinin turvallisten käyttömäärien arvioimiseksi lasten osalta.

Energijuomat ovat elintarvikkeita, mutta elintarvikelainsäädäntö ei nykyisellään mahdollista yksittäisen tuoteryhmän myynnin rajoittamista tai kieltämistä. Elintarvikelainsäädännön keskeinen periaate on, että markkinoilla saa olla ainoastaan turvallisia elintarvikkeita. Mikäli elintarvikelainsäädäntöä muutettaisiin niin, että esimerkiksi ikärajojen asettaminen energijuomille olisi mahdollista, jouduttaisiin arvioimaan myös muiden tuotteiden kuin energijuomien myynnin rajoittamista. Energijuomien osalta erityisesti niiden sisältämää kofeiinia pidetään ongelmallisena lasten ja nuorten kohdalla. Tällä hetkellä käytettävissä olevan tiedon mukaan lasten kofeiinin saannista huomattava osa tulee kolajuomista ja nuorten kohdalla myös kahvista ja teestä.

Energijuomien ja muiden runsaasti kofeiinia sisältävien elintarvikkeiden koostumuksen tai markkinoinnin sääntelyä tulisi ensisijaisesti kehittää EU-tasolla. Kansallinen säädösehdotus energijuomien kieltämiseksi olisi toimitettava Euroopan komission hyväksyttäväksi ennen kuin se voidaan panna kansallisesti täytäntöön.

Tieteellisten arviointien mukaan energijuomien kohtuullisesta käytöstä ei ole vaaraa terveydelle. Kohtuullinen käyttö tarkoittaa, että juomapakkauksessa mainittua suurinta vuorokautista käyttömäärää ei ylitetä. Liiallisesta energijuomien käytöstä voi olla samoja haittavaikutuksia kuin liiallisesta kahvin tai kolajuomien käytöstä. Kofeiinipitoisten juomien säännöllinen ja runsas käyttö voi johtaa kofeiinin sietokyvyn lisääntymiseen. Myös ihmisten herkkyys kofeiinille on yksilöllinen. Ruokaviraston mukaan kofeiinin päivittäisen saannin tulisi alle 18-vuotiailla olla enintään 50 mg, mikäli kofeiiniriippuvuutta halutaan ehkäistä. Tämä tarkoittaisi käytännössä noin yhtä desilitraa suodatinkahvia, puolta litraa kolajuomaa tai puolta tölkkiä energijuomaa päivässä.

Elintarvikealan toimijat voivat omalta osaltaan vaikuttaa lasten ja nuorten ostokäyttäytymiseen tuotteiden markkinoinnin huolellisella suunnittelulla ja tuotteiden sijoittelulla myymälöissä. Vähittäiskaupat voivat myös perustuslain turvaaman elinkeinovapauden puitteissa valita asiakkaansa edellyttäen, että valinta ei ole syrjivää. Eräät kauppiat ovatkin joko koulujen tai vanhempien toivomuksesta tai omasta aloitteestaan rajoittaneen energijuomien myyntiä lapsille. Ikärajaksi on tällöin yleensä asetettu 13 tai 15 vuotta.

Valtion ravitsemusneuvottelukunta, maa- ja metsätalousministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö julkistivat kesäkuussa 2017 elintarvikealan sidosryhmien kanssa yhteistyönä kehitetyn ravitsemussitoumus –toimintamallin, jolla kannustetaan ruoka-alan toimijoita edistämään ruokavalioiden ravitsemuslaatua ja ravitsemusvastuullisia toimintatapoja. Ravitsemussitoumuksia voi tehdä myös lapsille suunnattujen tuotteiden markkinointiin liittyen. Maa- ja metsätalousministeriö kannustaa kaupan ketjuja tekemään ravitsemussitoumuksen energijuomien myynnin rajoittamisesta lapsille. Sitoumuksen voi tehdä kansallisen yhteiskuntasitoumuksen verkkosivulla www.sitoumus2050.fi.

Ministerit Leppä ja Saarikko tiedottivat joulukuussa 2018 energijuomien mahdollisesta kieltämisestä lapsille. Helmikuussa 2019 pidetyssä energijuomia koskeneessa pyöreän pöydän keskustelussa Kilpailu- ja kuluttajaviraston edustaja totesi, että kilpailulainsäädäntö ei automaattisesti estä rajoittamasta jonkin tuoteryhmän myyntiä, jos se voidaan perustella kansanterveydellisillä syillä.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoitteeseen elinvoimaisesta ja kannattavasta elintarviketaloudesta on kirjattu yhdeksi tavoitteeksi energijuomien myynnin kieltäminen alle 16-vuotiaille. Lainsäädännön muutosten perustaksi tarvitaan riittävä näyttö lasten ja nuorten energijuomien käytöstä ja erityisesti kofeiinin saannista. Hallitusohjelman tavoitteissa todetaan myös, että ”lisätään tutkimusta lasten ja nuorten ravitsemuksesta ravitsemuspolitiikan tueksi”. Tavoite ei liity pelkästään energijuomia koskevaan päätöksentekoon vaan laajasti lasten ja nuorten terveyttä ja ravitsemusta koskevan tilannekuvan luomiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL käynnistää kuluvan vuoden elokuussa lasten ruoankäytön seurantaan koskevan pilottihankkeen ja toteuttaa vuonna 2022 laajemman tutkimuksen. Näiden pohjalta pyritään luomaan lasten ja nuorten ruoankäyttötietojen pysyvä seurantarjestelmä.

Hallitusohjelman tavoitteissa on myös terveyden edistäminen verotuksen avulla. Tavoite sisältää perinteisten tupakka- ja alkoholiverojen ohella elintarvikkeiden verotusta koskevat keinot eli virvoitusjuomaveron korottamisen sekä terveyttä edistävän veron selvittäminen. Virvoitusjuomaveron korotuksen tulisi painottaa sokeripitoisiin juomiin, millä vahvistettaisiin veron kansanterveydellistä ohjausvaikutusta.

Maa- ja metsätalousministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat esittäneet, että hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti käynnistettäisiin selvitys terveyttä edistävästä verosta ja samalla huomioitaisiin virvoitusjuomaveron korottaminen ja energiajuomien myynnin rajoittaminen. Valtiovarainministeriön tulisi asettaa poikkihallinnollinen työryhmä kartoittamaan terveysveron mahdollisuuksia ja esittämään uutta veromallia. Tällä hetkellä käytössä olevan virvoitusjuomaveron voisi korvata verolla, joka olisi tuoteryhmittäin porrastettu sokeripitoisuuden mukaan tuotteiden koostumuksen muokkaamisen kannustamiseksi. Esiitetty vero nostaisi useimpien energiajuomien hintaa, mikä vähentäisi tehokkaasti juomien kulutusta alle 16-vuotiaiden nuorten keskuudessa.

Helsingissä 25.5.2021

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä